

Літній квест для батьків «Дитячі подорожі без дозволу одного з подружжя»

Ірина МОРОЗ,
партнер AGA Partners

Ледь батьки розібралися зі шкільними клопотами, каникули принесли їм нові турботи: як організувати закордонне дозвілля дитини, якщо неможливо отримати згоду іншого з подружжя.

Часто трапляються випадки, коли дитина до досягнення 16 років не виїжджала за кордон навіть за наявності фінансової можливості. Перепоною стає українське законодавство, адже отримання дозволу на виїзд дитини за кордон може бути драйвовішим за найпопулярніші квести. Чи то законодавець так підтримує розвиток дитячого туризму в Україні, чи складнощі зумовлені іншими причинами, але батькам доводиться долати багато перешкод на шляху відкриття світу для дитини.

Коли все добре, або процедура виїзду за наявності згоди

Для виїзду дитини за кордон необхідна нотаріально завірена згода того з батьків, хто не супроводжує дитину (наприклад, батька), навіть у тому випадку, коли він не перебуває у шлюбі з матір'ю та/або проживає окремо. На практиці батьки оформлюють трирічний дозвіл для «багаторазового використання», вказуючи, що він поширюється на всі країни, в тому числі на шенгенську зону. У випадку, коли неможливо отримати згоду іншого з батьків, коли його місце перебування невідомо або існують інші ускладнення у спілкуванні (наприклад, перебування за межами України), інший з батьків має право звернутися до суду з позовом про надання дозволу

Ольга КУЧМЕНКО,
молодший юрист AGA Partners

на виїзд дитини за кордон без згоди батька (матері). Виняток складають діти-громадяни інших держав, які проживають в Україні та можуть вільно перетинати кордон, якщо це не суперечить правилам країни, громадянами якої вони є.

Які можуть бути ускладнення?

Тут і починається найцікавіше. Масштаб проблем, з яким може зіштовхнутися мати (батько), залежить від багатьох чинників: Ви плануєте тимчасовий виїзд чи виїзд на постійне місце проживання за кордон; якщо тимчасовий, то один чи декілька; якщо декілька, то протягом якого часу; чи необхідно отримувати візу в країну Вашої подорожі тощо. Розглянемо кожен з чинників по черзі.

Тимчасовий чи постійний?

В Україні існує принципова різниця між тимчасовим виїздом дитини за кордон та зміною постійного місця проживання. Якщо з першим просто виникають проблеми, то останній залишається чимось недосяжним. Українське законодавство не містить формального механізму виїзду дитини за кордон на постійне проживання без згоди одного з батьків, оскільки це порушує його право на участь у вихованні дитини. Практика також не сформувала адекватного виходу з ситуації.

Таким чином, якщо подружжя розлучилося, то жоден з них не може виїхати разом з дитиною для проживання в іншій країні без згоди іншого. Видається, що єдиним варіантом

може бути отримання дозволу на тимчасовий виїзд за кордон дитини та періодичне отримання нових дозволів. Такий вихід є витратним і складним, однак, на жаль, інші правові методи відсутні.

Отримати дозвіл на тимчасовий виїзд за кордон складно, але можливо. Позивач може просити надання дозволу на кожну конкретну поїздку або одразу просити суд дозволити багаторазові поїздки за кордон до досягнення дитиною 16-річного віку.

Чи можливо отримати дозвіл раз і назавжди?

Загалом, українське законодавство прямо не забороняє отримувати такі дозволи. До того ж суди першої інстанції часто задовольняють такі позови. Втім практика Вищого спеціалізованого суду не підтримує надання багаторазових та довготривалих дозволів для виїзду дитини за кордон, оскільки «надання за рішенням суду дозволу на майбутнє на багаторазові виїзди дитини за кордон без згоди батька суперечить нормам матеріального права, які визначають рівність прав та обов'язків батьків стосовно виховання дитини, що може призвести до фактичного позбавлення батька дитини передбаченої законодавством можливості брати участь у її вихованні та можливості спілкування з нею». Тому, якщо буде подана апеляційна або касаційна скарга, рішення суду першої інстанції про надання багаторазового дозволу буде скасовано.

Таким чином, багаторазовий дозвіл є «журавлем в небі» для тих, кому набридло перед кожними дитячими канікулами починати судові процеси, як герої відомого фільму щороку 31 грудня..., далі Ви знаєте.

Чи можливо отримати дозвіл один раз на кілька поїздок?

Якщо ж Вас влаштує «синиця в руках», тобто одноразовий дозвіл на конкретну поїздку, то його отримання зводиться до питання доказування мети та тривалості поїздки. При цьому витрату часу можна оптимізувати, попросивши дозвіл на кілька конкретних поїздок. Наприклад, мати може спланувати на початку року кілька поїздок з дитиною з визначеною метою, тривалістю подорожі, а також країною призначення. Чим більше подано доказів щодо не-

обхідності частого виїзду дитини за кордон, тим більше шансів для задоволення всіх позовних вимог.

Як підвищити шанси на отримання тимчасового дозволу та оптимізувати процес?

Перед тим, як подумки фотографувати дитину в Діснейленді, варто одразу з'ясувати, чи батько просто відмовляється давати згоду, чи займає активну протилежну позицію, чи взагалі не з'являється до суду. Від цього залежить, скільки часу Ви витратите на судовий процес та скільки доказів Вам знадобиться зібрати для задоволення позову.

Найпростішим є перший варіант, коли відповідач усно заперечує виїзд дитини за кордон. У такому випадку суд при прийнятті рішення матиме можливість опиратися лише на докази позивача щодо обґрунтування мети, тривалості подорожі, країни призначення, а також на висновок органу опіки та піклування. Крім того, у разі необхідності транзитного проїзду (наприклад, подорож літаком в США з пересадкою в Німеччині), у дозволі варто вказувати весь маршрут подорожі.

Якщо батько подає докази, що така поїздка може шкодити дитині або порушує його право на участь у вихованні дитини, то матері доведеться ретельніше обґрунтувати відповідність поїздки інтересам дитини. Наприклад, необхідності участі у змаганнях (довідкою виданою керівниками гуртків або навчальних секцій); відвідування родичів за кордоном; оздоровлення за кордоном (довідкою від лікаря, що дитина потребує оздоровлення в екологічно чистих місцях, на морі); навчання за кордоном (довідкою від літнього табору або навчальної установи про заплановане навчання за кордоном).

Обґрунтувати тривалість поїздки можна договором з туристичною компанією про заброньований тур, бронюванням квитків та готелю, запрошенням від іноземної приймаючої сторони та іншими доступними доказами.

Найскладнішим є випадок, коли батько не з'являється до суду. В такому випадку до вже вказаних матеріалів варто додати докази спроб отримати таку згоду в добровільному порядку (виклики до нотаріуса, свідчення про отримання повідомлення).

Отже, якщо відповідач з'являється до суду, не затягує процес, висловлює протилежну позицію, але не надає суттєвих доказів, які перешкодили б поїздки, то покласти судове рішення собі до валізи Ви зможете через 1,5-2 місяці. У разі затягування процесу або необхідності детального дослідження доказів доведеться зачекати півроку, а то і більше.

І це ще не все...

Все склалося добре, омріяне рішення про дозвіл на виїзд дитини за кордон отримано. Але якщо Ви подорожуєте до шенгенської зони або в іншу країну, для в'їзду до якої потрібна віза, то пакувати валізу ще рано. На отримання візи також знадобиться дозвіл батька. Випереджуючи Ваше запитання, відповідаємо, що це вже інший документ, і стражданого рішення недостатньо.

Втім законодавець не сформував ефективного механізму отримання візи дитиною, якщо один з батьків проти. Зокрема, за відсутності згоди консульство країни призначення вимагатиме у того з батьків, з ким подорожує дитина, один з наступних документів: рішення суду про позбавлення батьківських прав іншого з батьків; рішення суду про визнання безвісно відсутнім іншого з батьків; рішення суду про надання повної опіки над дитиною тому з батьків, з ким дитина подорожує («full custody»), тобто надання права самостійно вирішувати питання виховання та догляду за дитиною.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що в Україні неможливо отримати останнє з названих рішень. Такий режим опіки не передбачений українським законодавством, а визначення місця проживання дитини не позбавляє іншого з батьків права брати участь у вихованні дитини.

Якщо ж бажання відкрити для дитини світ сильніше за небажання збирати додаткові документи, можна порекомендувати наступний вихід. По-перше, отримати рішення суду про визначення місця

проживання дитини з тим з батьків, хто супроводжує дитину під час подорожі. По-друге, взяти письмові свідчення від українського адвоката з детальним поясненням, що право повної опіки відсутнє в українському законодавстві. Натомість жоден з батьків не може отримати більше можливостей щодо участі у вихованні дитини, ніж за наявності рішення суду про визначення місця проживання дитини з матір'ю (батьком). Винятком є лише випадки позбавлення батьківських прав, визнання іншого з батьків безвісно відсутнім чи оголошення померлим.

Виходить, як би двоє людей «не палили містки», дитина лишається гарантією їхнього спілкування до

досягнення нею 16 років, якщо один із них бажає хоча б подорожувати з дитиною за кордон, не говорячи про виїзд на постійне місце проживання.

Висновки

Отже, виїзд дитини за кордон без дозволу одного з батьків є складним, але можливим. На жаль, українське законодавство є достатньо консервативним у цьому питанні. З одного боку, перевагою такого консерватизму є забезпечення участі обох батьків у вихованні дитини. З іншого ж боку, діти часто стають заручниками взаємних батьківських амбіцій та стають засобом впливу чоловіка і дружини одне на одного. Звичайно, варто пам'ятати, що дитина не

повинна ставати буфером агресії між батьками.

Враховуючи складнощі, пов'язані з тривалістю процесу й необхідністю збирання доказів, рекомендуємо використати всі засоби самостійного врегулювання ситуації та отримання дозволу іншого з батьків на тимчасовий виїзд за кордон. Якщо ж досягнути консенсусу не вдалося, то доцільно планувати подорожі заздалегідь, передбачаючи в одному судовому рішенні маршрут кількох найближчих поїздок, не забуваючи про додаткові формальності для отримання візи. Виїзд же для постійного проживання доведеться відкласти до досягнення дитиною 16 років, якщо вона є громадянкою України.

